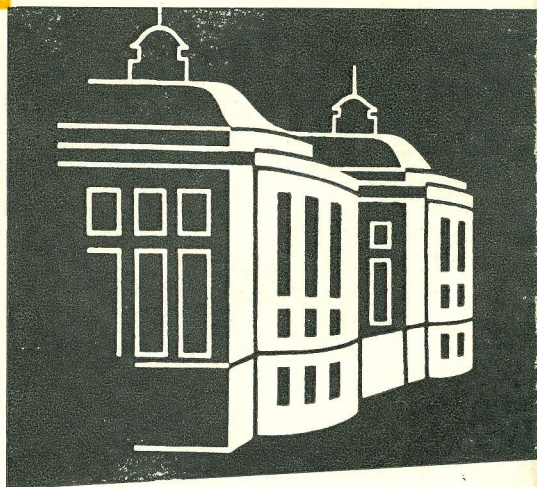

RAT · ESTONIA ·

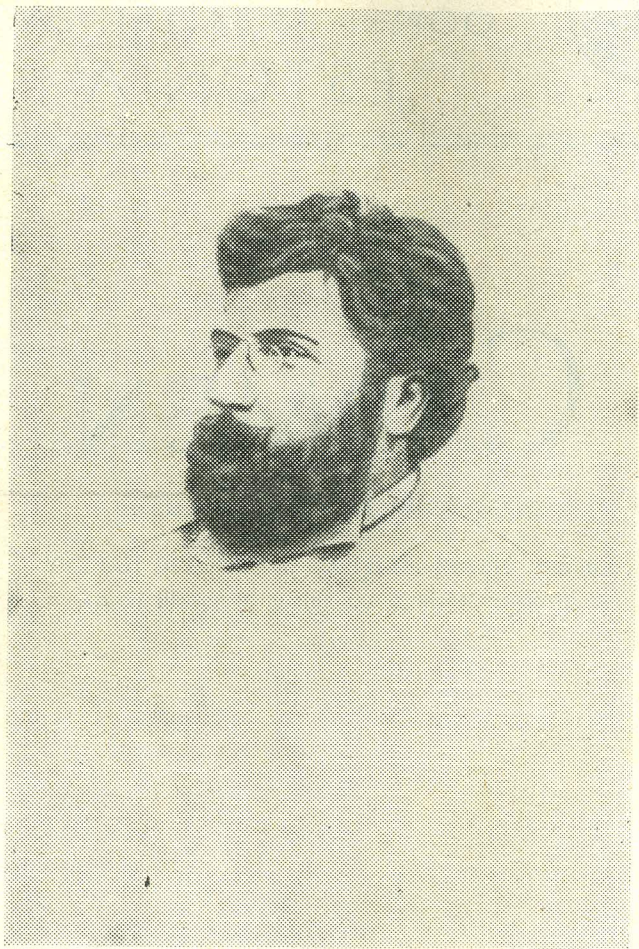
TOOPUNALIPU ORDENIGA
EESTI NSV RIIKLIK AKADEEMILINE
OOPERI- JA BALLETTITEATER
„ESTONIA”

CARMEN

GEORGES BIZET ooper 4-as vaatuses.

Libretto: HENRI MEILHAC ja LUDOVIC HALÉVY
(Prosper Mérimée samanimelise novelli järgi).

1963

Alexandre César Léopold Bizet sündis 25. oktoobril 1838. a. Ristimisel (1840. a.) aga pandi talle nimeks millegipärast Georges ning selle nime all sai teda hiljem tundma kogu maailm.

Tulevase helilooja kodune miljöö oli väga soodne: tema isa õpetas laulmist ning ema mängis klaverit. Georges'i muusikaanne avaldus väga varakult ning üheksa aastaselt (1847. a.) alustas ta juba õpinguid Pariisi Konservatooriumis. Tema õpetajateks olid seal Zimmermann, Jacques Halévy ning hiljem Gounod.

Konservatooriumi lõpetamisel (1857. a.) saab Bizet oma kantaadi eest nn. Suure Rooma preemia, mis annab talle õiguse viieaastaseks enesetäiendamiseks Itaalias ja Saksamaal. Itaalias saab ta aga viibida vaid kolm aastat. Ema haigus ja ootamatu surm toovad teda tagasi koju ning siit peale algab Bizet lühikese elukäigu teine pool, mis möödus peaaegu eranditult Pariisis — lakkamatus ja pingelises töös.

Bizet helitööde hulgas leidub nii orkestriteoseid, klaveripalu kui ka romansse. Laialdaselt on tuntud tema saatemuusika Daudet draamale «Arleeslanna». Bizet tõeliseks kutsumuseks oli aga ooper. Selles žanris loodud teostest on tuntuimad: «Pärliotsijad» (1863. a.), «Perthi kaunitar» (1867. a.), ühevaatuseline ooper «Djamileh» (1872. a.) ning Bizet heliloomingu tipp — «Carmen», mille esietendus toimus 3. märtsil 1875. a. Pariisi «Opéra Comique» laval.

Aristokraatliku publiku suhtumine «Carmenisse» oli äärmiselt jahe, tolle aegade kriitikute hinnangud samuti.

«Ooperi ilmetu ning mõttetu muusika vastab täielikult sellele, mida me võisime oodata Georges Bizet'ilt» — nõnda väljendas ajakirjanduses oma arvamust keegi «asjatundja».

Räägitakse, et peale esietendust olevat meeleteid ja nukruse lävele viidud Bizet hulkunud sihitult linnas kogu öö. On alust arvata, et «Carmeni» ebadeust tingitud hingelised vapustused olid üheks põhjuseks ka helilooja enneaegses surmas (3. juunil 1875. a.).

«Carmeni» ülemaailmne triumfikäik algas tema lavastamisega Viinis sama aasta oktoobris (s. o. neli kuud pärast autori surma.) On huvitav märkida, et selleks etenduseks kirjutas Bizet sõber Ernest Guirand ka ooperi originaalis leiduvate proosatekstidega dialoogide asemele muusikalised retsitatiivid, mis Bizet teemade oskusliku ärakasutamise tulemusena suurepäraselt liitusid ooperi üldise tervikuga. Kuigi viimasel ajal on üksikud lavastajad jällegi teinud katset proosatekstide juurde tagasipöördumiseks, on Guirand'i retsitatiivid siiski põhiliselt kasutamisel kogu maailma ooperilavadel.

Ehkki Viini kaudu levis «Carmen» kiiresti üle kogu maailma, kulus siiski veel kaheksa aastat selleks, et «Carmeni» uuslavastusega Pariisis võis temast saada ka sealse ooperipubliku armastatuim teos ning rahvuslik uhkus. 1904. a. anti «Opéra Comique» laval «Carmeni» tuhandendas etendus!

Olid täitunud Tšaikovski prohvetlikud sõnad, kes juba peale esmakordset tutvumist ooperiga lausus, et «Carmen»... on vist küll meie eposi kõige silmapaistvaim lüürilis-dramaatiline teos... «Olen veendunud, et kümne aasta pärast saab «Carmen» olema kõige populaarsem ooper kogu maailmas».

OSALISED:

DON JOSÉ, seersant		Hendrik Krumm*)
ESCAMILLO, toreadoor		Aleksander Püvi Illart Orav*) NSVL rahvakunstnik Georg Ots ENSV teen. kunstnik Georg Taleš Ants Aasmaa Henno Sein*) Enno Eesmaa Tiit Tralla ✓ Ervin Kärvet Kalju Räästas*) August Sepp ✓ Henn Pa.*) ENSV teen. kunstnik Vootle Veikat Urve Tauts*) Silvia Urb Maarja Haamer*) Aino Külvand ENSV teen. kunstnik Paula Padrik Jelena Solovjova Margarita Voites*) Gertrud Üppis ✓ Liida Panova Viivika Vasar ✓
DANCAIRO	} salakaubavedajad	
REMENDADO		
ZUNIGA, leitnant		
MORALES, seersant		
CARMEN, mustlasneiu		
MICAELA, maaneiu		
FRASQUITA	} Carmen'i sõbratarid	
MERCEDES		

Ohvitserid, sõdurid, tänavapoised, tubakavabriku töölisel, mustlased, salakaubavedajad jt.

Tegevus toimub Hispaanias 1820. a. paiku.

Märkus: *) märgitud osalised on Tallinna Riikliku Konservatooriumi ooperiklassi üliõpilased ja lõpetajad.

Tänavapoistena on ooperis kaastegevad J. Tombi nimelise Kultuurihoonde poistekoori lauljad.

Tantsud:

II vaatuse mustlased:

Yvonne Raksneviš, Aina Petersons, Signe Tamm, Larissa Skljanskaja või Natalia Lukaševič, Elona Spriiit, Elve Uustalu, Zefira Stankevič.

IV vaatuse.

Tants mantonedega:

Anton Bome, David Šur, Peeter Roos, Juris Žigurs, Johannes Viirg, Liivo Savi.

Pastoraal:

Natalia Lukaševič või Ulle Ulla ja Anatoli Hanson või Svetlana Balojan ja Endrik Kerge.

Mustlastants:

Elona Spriiit, Asta Ots, Aina Petersons või Natalia Lukaševič, Berta Krumm, Helju Nael ja balletikollektiiv.

Dirigent: Neeme Järvi

Lavastaja:

ENSV teeneline kunstitegelane
Udo Väljaots

Kunstnik: Eldor Renter

Koormeister: Uno Järvela

Tantsude seade:

ENSV teeneline kunstnik Artur Koit
ja Senta Ots

Kontsertmeisterid:

ENSV teeneline kunstnik Tekla Koha,
Eugen Kelder ja Raivo Kursk

ENSV teeneline kunstitegelane Udo Väljaots

Заслуженный деятель
искусств ЭССР
Удо Вяльютс

Neeme Järvi
Нэеме Ярви

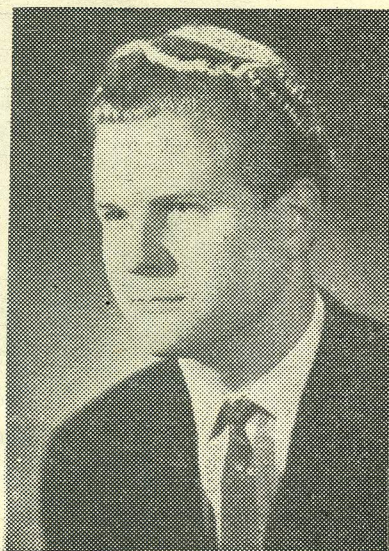
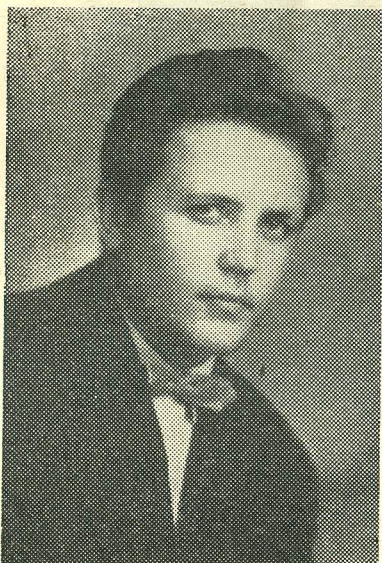
Uno Järvela
Уно Ярвела

Urve Tauts
Урве Таутс

Hendrik Krumm
Хендрик Крум

Illart Orav
Ильарт Орав

SISUKOKKUVÖTE

I vaat us.

Rahvarohkel väljakul Sevillass, mille ääres asuvad tubakavabrik ja sõjaväe vahtkonna hoone, otsib talutüdruk Micaela oma armastatud, seersant Don José. Kuuldes, et José tuleb alles järgmise vahtkonnaga, Micaela lahkub, otsustades hiljem tagasi pöörduda. Algab vahtkonna vahetus. Poistekari marsib sõdurite kannul. José saab teada, et Micaela on käinud teda otsimas. Parajasti algab tubakavabrikus lõunavaheaeg ja naistöölised tulevad väljakule. Nende hulgas on Carmen. Otsekohe ümbritsevad teda mehed. Kuid temale pakub huvi ainult Don José, kellele ta viskab lilleõie. Tuleb Micaela ja meenutab Joséle nende armastust, andes noormehele tema ema poolt üle kirja, veidike raha ja suudluse. Äkki kostab vabrikust kisa. Carmen on tülis üht kaaslanat noaga haavanud. José saab leitnant Zunigalt korralduse süüdlane ära tuua ja pärast ülekuulamist vanglasse viia. Kuid José alistub Carmenil võludele ja laseb tal põgeneda.

II vaat us.

Lillas Pastiale kuuluvast kõrtsis pummeldavad sõdurid mustlastüdrukutega. Zuniga otsib Carmenil soosingut ja teatab viimasele, et tema põgenemise pärast vahistatud José täna vabastatakse. Kõrtsi tuleb kuulud härjavõitleja Escamillo. Ta laulab oma toreadoorilaulu ja märkab kohe, et Carmen on temast võlutud. Lootuses tüdrukut peatselt jälle näha, lahkub Escamillo. Salakaubitsejad püüavad mustlannasid kaasa meelitada oma uude üritusse. Carmen keeldub, ta ootab José. José astub kõrtsi ja tervitab Carmenit, kellele ta vanglas olles on igatsevalt mõelnud. Carmen hakkab tantsima ainult temale. Kostub õhtusignaal, mis kutsus José kasarmusse. Kui José tahab minna, pilkab Carmen teda tema teenistusliku agaruse pärast; ka José kirglik armuavaldus ei suuda Carmenil meelt muuta. Sisseastuva Zuniga käsule hakkab José mõõgaga vastu. Nüüd peab ta jääma salakaubitsejate juurde.

III vaat us.

Salakaubitsejad puhkavad öösel mäekurus. Carmen on Josést juba tüdinud. Ta paneb endale kaarte välja. Kaardid ennustavad talle surma. José seisab valvurina teistest kaugemal. Mäekurusse laskub Micaela. Ta peidab enese kiiresti, kui José tulistab lähenevat Escamillot, keda ta peab tolliametnikuks. Mõlema mehe vahel algab nüüd võitlus elu ja surma peale Carmenil poolehoidu pärast, kes veel õigel ajal vahele astub. Escamillo palub kõiki salakaubitsejaid oma järgmisele härjavõitlusele. Micaela tuleb peidupaigast välja, et José kutsuda ema surivoodi juurde. José järgneb Micaelale.

IV vaat us.

Sevillass. Härjavõitluse areeni ees tervitab voogav rahvahulk toreadoori saabumist. Escamillo kõrval sammub Carmen. Temale tahab Escamillo pühendada oma tänase võidu. Mustlannad hoiatavad Carmenit José eest. Viimane tuletab Carmenile meelde minevikku ja anub ta armastust. Carmenil halastamatult «ei» viib José meeleheitel ja ta surmab tüdruku pistodaga.